

Stručni rad

Adnan ČIRGIĆ (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost

adnan.cirgic@fcjk.me

SPOMENIK DOSTOJAN UTEMELJIVAČA

Aleksandar Radoman: *Savremena književna montenegristica*,
FCJK, Cetinje, 2018.

Danas, kad je u Crnoj Gori više pisaca no čitalaca, čovjeka iznenadi dobra knjiga. Naviknuti smo na pojavu bez lijeka da svaki dokoličar, s naučnom titulom ili bez nje, lako dođe do izdavača i promotera svojih „novih“ čitanja davno raščitanih problema, bez imalo stida i obzira prema prethodnicima koji su počesto o problemima kojima se ti dokoličari bave izrekli što se izreći moglo. Pisci, u najširem značenju te riječi, ne čitaju jedni druge, pa se čini da je u Crnoj Gori danas više pisaca no čitalaca. Sasvim sigurno se za pojedina izdanja može reći da ih nijesu pročitali ni urednici ni recenzenti jer vrlo često ne bi stavili potpis na reprezentativnu današnju crnogorsku skribONANIJU. Nakon ovako deprimirajućega uvoda valjda bi trebalo da slijedi retoričko pitanje: Je li knjiga *Savremena književna montenegristica* Aleksandra Radomana uzaludan trud autora? No upravo je ta knjiga najbolji pokazatelj da i u opisanim okolnostima vrijedi objaviti dobru knjigu. Evo i zašto.

Kao što današnji dokoličari plave crnogorsku književnu i naučnu scenu neupotrebljivim štivom, tako su i bataljoni naučnih i kulturnih radnika u decenijama što su za nama tupili pero predstavljajući crnogorsku kulturnu baštinu kao regionalni fenomen u okviru tobožnjega šireg kulturnog korpusa koji nije mogao nositi crnogorski nacionalni predznak. Među njima je gotovo partizanski skoro pola vijeka djelovala grupa onih što se nijesu mirili s nametnutom inferiornom svijješću o sebi i svojoj nacionalnoj kulturnoj baštini. Od 1968. godine, prije svega počevši od hrabra nastupa Radoja Radojevića na simpozijumu „Crnogorska kultura i putevi njenoga razvoja“, počinje paralelno s oficijelnom naukom djelovati svojevrsan kružok koji su uz Radoja Radojevića činili Vojislav P. Nikčević, Radoslav Rotković, Danilo Radojević, Pavle Mijović, Sreten Perović, a godinama je taj kružok dobijao i nove dje-latnike. Svi su oni svoj spomenik dobili u knjizi *Savremena književna montenegristica* Aleksandra Radomana. Riječ je o knjizi u kojoj su objedinjeni

portreti utemeljivača savremene književne montenegrstike, od 1968. do 80-ih godina XX vijeka, nabrojmo ih hronološki – onako kako je to učinio autor: Radovan Zogović, Ratko Đurović, Radoje Radojević, Milorad Stojović, Krsto Pižurica, Radoslav Rotković, Slobodan Tomović, Slobodan Vujačić, Sreten Perović, Danilo Radojević, Novak Kilibarda, Vojislav P. Nikčević, Vojislav Minić, Milorad Nikčević i Božidar Pejović. Kažimo odmah i to da nije riječ o prigodnim portretima no o studioznoj kritičkoj analizi djela utemeljivača savremene montenegrstike. O tome svjedoči iscrpno i znalački iščitana literatura ne samo pobrojanih autora no i onih što su pisali o njima. Istaknimo i to – navedeni zaslužnici u današnjoj Crnoj Gori nijesu mogli naći ni boljega čitaoca ni dostojnijega sudiju za svoj rad. Knjiga o kojoj je riječ svjedok je njihova podvižništva i truda i svjedok njihova uspjeha. Iako za života nijesu imali mjesta u crnogorskim naučnim i visokoškolskim ustanovama, njihov je rad posthumno poslužio kao temelj za jezičku, književnu i kulturnu montenegrstiku. Što drugih autora nema u Radomanovoj knjizi? Nema ih zato što se ne mogu smatrati *utemeljivačima* – ili zbog toga što su montenegrstiku uzidivali u neke druge *-istike* ili stoga što obimom i kvalitetom svoga rada nijesu zaslužili mjesto u ovakvoj knjizi. Takav je Radomanov postupak, po našem sudu, u potpunosti opravdan.

Nije nam namjera da se ovim povodim bavimo interpretacijom Radomanove knjige. Takav bi postupak zahtijevao mnogo više prostora no što je to uobičajeno u tekstovima ove vrste. A i teško da bi se njegov osvrt na višedecenijski trud petnaestorice utemeljivača mogao valjano interpretirati na nekoliko stranica. No pošto je on u knjizi o pobrojanoj zaslužnoj petnaestorici rekao što je trebalo reći, ostaje nam da se ukratko osvrnemo na autora. U prikazu njegove prve autorske knjige (*Studije o starijoj crnogorskoj književnosti*, Matica crnogorska, Podgorica, 2015) rekli smo da je nakon smrti Radoslava Rotkovića Aleksandar Radoman bez sumnje najupućeniji u probleme crnogorske književnosti, naročito one do polovine XX vijeka. Dužni smo ovđe dopuniti tu konstataciju dvjema činjenicama. Aleksandar Radoman pokazao je u međuvremenu da mu u današnjoj crnogorskoj književnoj historiografiji nema ko parirati ni kad je riječ o savremenoj crnogorskoj književnosti. Pokazao je on to uredničkim radom u okviru edicije *Nova luča* (OKF, Nacionalna biblioteka „Đurđe Crnojević“, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva & Fakultet za crnogorski jezik i književnost), kritičkim tekstovima o savremenim piscima Balši Brkoviću, Ljubu Đurkoviću, Žarku Lauševiću, Slobodanu Vukanoviću, kritičkim tekstovima o savremenim proučavaocima crnogorske književnosti Jakovu Sabljicu, Milanu Markoviću, Marijani Terić te o onima s početka ovoga osvrta spomenutim kakav je recimo Gojko Čelebić. Druga bi se dopunitala jedne Radomanove osobine koju nije imao nijedan od petnaestorice za-

služnika iz njegove knjige. On je naime jedini naš književni historičar koji je napisao knjigu koja sublimira rad prethodnika.

Sasvim je sigurno da Aleksandra Radomana danas nije potrebno posebno predstavljati crnogorskoj publici. No budući da njegova knjiga nije namijenjena samo toj publici, neka i ovaj osvrt posluži za širu namjenu. Ako bismo rekli da je Aleksandar Radoman doktorand filologije na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Hrvatskoj, da je prodekan za nastavu Fakulteta za crnogorski jezik i književnost, da je rukovodilac sektora za izdavaštvo na tome Fakultetu i sl., ne bismo o njemu ništa značajno rekli. Doktora, doktoranada, prodekana, šefova i sl. Crna Gora danas ima i za izvoz. Stoga ćemo istaći ono što se nama čini bitnim.

Aleksandar Radoman bez sumnje je jedan od najobrazovanijih današnjih kulturnih poslenika u Crnoj Gori. Možemo reći i to da je od odlaska Radoslava Rotkovića on i jedini koji se javlja najraznovrsnijim povodima u našoj javnoj sceni. Da nije tako, ne bi ni mogao suvereno pisati o autorima koji su se bavili raznim periodima crnogorske književne prošlosti – od „Andreacija do Zuvdije Hodžića“, kako to svojevremeno reče jedan od ondašnjih negatora crnogorske kulturne baštine, raznim žanrovima crnogorske književnosti i sl. Riječ je o autoru koji se prevashodno bavi srednjovjekovnom crnogorskom književnošću i ranim crnogorskim književnim novovjekovljem. Piscima toga razdoblja posvećena je i njegova prva knjiga. Jednako uspješno bavi se i crnogorskom usmenom književnošću, osobito usmenoknjiževnom zaostavštinom pohranjenom u peraškim rukopisnim zbirkama od kraja XVII do XIX vijeka, što je i tema njegove doktorske disertacije koju trenutno radi. Priredio je i objavio tri, a pripremio za štampu petnaest peraških rukopisnih uzmenoknjiževnih zbornika. Njegova upućenost u tradicijsku kulturu Crnogoraca došla je do izražaja posebno u predgovorima priređenih knjiga *Lukrecija ili Trojo* i *Ilija Kuljaš*. Upućenost u tradicijsku kulturu dolazi do izražaja i kad komentariše materijalnu i duhovnu devastaciju crnogorskoga kulturnog nasljeđa koju sprovodi Srpska pravoslavna crkva u Crnoj Gori pod patronatom njezina poglavara Amfilohija. Interesovanja Aleksandra Radomana zadiru i jezičku montenegrnistiku pa je tako vrijedan doprinos dao i proučavanju toponamistike svoga matičnog područja, a zapaženi su i njegovi javni nastupi povodom objavljivanja skarednoga *Rječnika crnogorskog narodnog i književnog jezika* u izdanju CANU, koji je povučen iz opticaja. Pomena je vrijedno i njegovo bavljenje sfragistikom, konkretno proučavanje ranosrednjovjekovnih pečata s prostora Duklje. Ne može se preskočiti ni činjenica da je naučne spoznaje o počecima crnogorskoga romana pomjerio tri vijeka unazad u odnosu na ono što smo do u najnovije doba znali. Umjesto daljega nabranjanja recimo još i to da je Aleksandar Radoman urednik ili priređivač oko sto pedeset zasebnih izdanja, među

kojima kao posebno značajne ističemo objedinjene studije svojih prethodnika. To naročito ističemo kao časni izuzetak u vremenu u kojemu je gotovo pravilo da svaki početnik „novim čitanjem“ potisne svoje prethodnike u struci.

Prije no što zaključimo ovaj kratki osvrt pomenućemo da je Aleksandar Radoman stavio tačku na jednu terminološku nejasnoću. U našoj se nauci naime već duže vrijeme gotovo nasumice koriste termini *književna montenegristika*, *književnonaučna montenegristika*, *jezička montenegristika*, *jezikoslovna montenegristika*. Opredjeljujući se za termin *književna montenegristika* Radoman navodi dva razloga kao opravdanje za taj izbor. Prvi je što je već samim pomenom *montenegristike* jasno da je riječ o naučnoj disciplini, pa bi određenje *književnonaučna* ili *književnoistorijska* djelovalo pleonastički. A drugi je analogija u odnosu na termin *književna historiografija* (a ne *književnonaučna historiografija*). Pod književnom montenegristikom on podrazumijeva dijahronijsko proučavanje crnogorske književnosti, dok pod crnogorskom književnom historiografijom podrazumijeva bavljenje crnogorskih autora crnogorskom književnošću. Nema razloga da navedeno terminološko pojašnjenje ne bude široko prihvaćeno. Navedenu terminološku preciznost treba primijeniti i u jezikoslovlju, pa više ne bi trebalo koristiti termin jezikoslovna nego jezička montenegristika.

I da zaključimo. Knjiga poput ove o kojoj je riječ bila bi značajan doprinos i u mnogo razvijenijim državama i kulturama no što je naša današnja. U našoj ona ima poseban značaj, naročito kad se uzme u obzir stanje opisano na početku ovoga osvrta. Ubijedeći smo da je ono malo podataka što smo ih izrekli o autoru i njegovoj knjizi bilo dovoljno da potvrdi da dostojnijega i boljeg čitaoca i tumača zaslužna petnaestorica utemeljivača savremene montenegristike u današnjoj Crnoj Gori nijesu mogli naći. Bez želje da svoj stav pripišem i pokojnicima, ipak mogu potvrditi da su to mišljenje sa simpatijom dijelili oni koje smo imali čast upoznati i sarađivati s njima: Milorad Stojović, Krsto Pižurica, Radoslav Rotković, Danilo Radojević, Vojislav P. Nikčević. Potvrđujem to i u ime trojice živih: Sretena Perovića, Novaka Kilibarde i Milorada Nikčevića. Neće mi dati lagati.